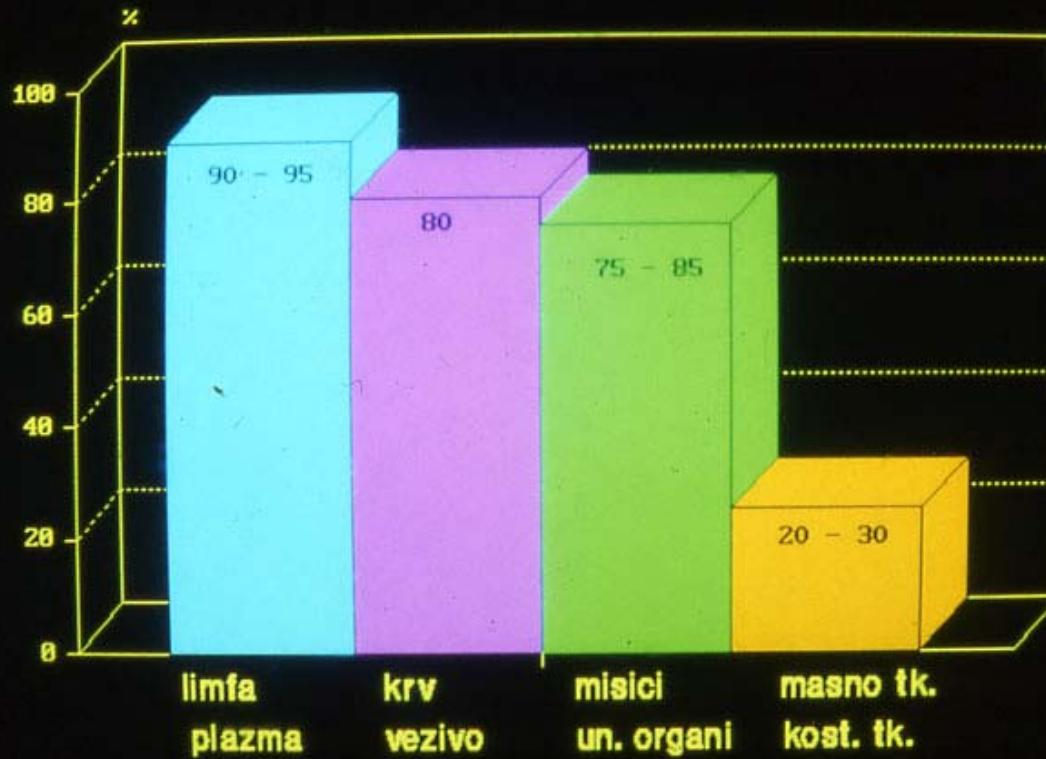

**TELESNE TEČNOSTI
I FIZIOLOŠKI RASTVORI
(vrste i primena)**

Distribucija telesnih tečnosti

- **Okolo 60% TM odraslog čoveka čini VODA**
- **Na molekularnom nivou, voda čini 90% zapremine svih molekula**
- **Fundamentalni značaj ima za održavanje strukture i funkcije svih ćelija**

KOLICINA VODE U RAZLICITIM TKIVIMA (%)

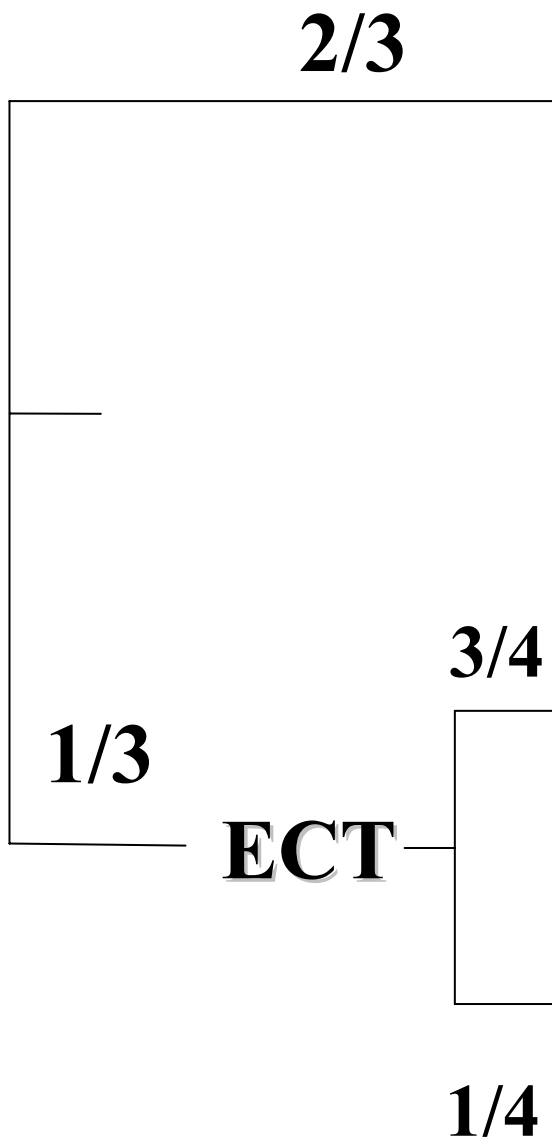

Odeljci telesnih tečnosti

**→ UKUPNA
TELESNA
VODA**

Zависи od:

- Pola
- Uzrasta
- % telesne masti

ICT:
55%~75%

Ekstravaskularna
→ Intersticijumaska
tečnost

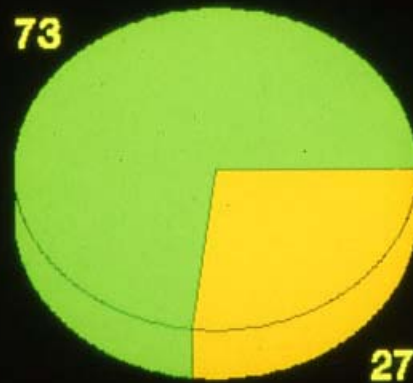
Intravaskularna
→ plazma

Odeljci telesnih tečnosti

- **Intracelularna tečnost (ICT)**
- **Ekstracelularna tečnost (ECT)**
  - **Intersticijska tečnost**
  - **Intravaskularna (krvna plazma)**
  - **Limfa**
  - **Transcelularne tečnosti i (CST, očna vodica, sekreti GIT-a...) i tečnosti u potencijalnim prostorima (peritonealna, perikardijalna, pleuralna, sinovijalna)**

KOLICINA VODE U ORGANIZMU (% telesne mase)

73 % telesne mase korigovane za masu masnog tkiva

Korigovana telesna masa (bezmasna telesna masa) predstavlja razliku između telesne mase i ukupune mase masnog tkiva.

UKUPNA TELESNA VODA

$70\text{kg}/40\text{lit.H}_2\text{O} = 2/3 \text{ ICT (25lit.)} + 1/3 \text{ ECT (15lit.)}$

$15\text{lit. ECT} = 11\text{lit.ECT} + 3\text{lit. plazma} + 1\text{lit. tc. H}_2\text{O}$

Balans vode

- **Unos vode** –
  - 60 % tečnosti
  - 30 % hrana
  - 10 % metabolička voda
- **Izlučivanje vode** –
  - 28 % isparavanje preko pluća/kože (nevidljivi gubitak)
  - 8 % znojenje
  - 4 % feces
  - 60 % urin

Osmolalnost vs. osmolarnost

- **OSMOLARNOST** = broj mola rastvorene supstance u litri rastvora, *npr. 1 molarni rastvor ureje = 60g ureje + H₂O do 1 L rastvora*

- **OSMOLALNOST** = broj osmola rastvorene supstance u 1kg H₂O, *npr. 1 molalni rastvor ureje = 60g ureje + 1000g H₂O*

Osmolalnost (osmol/kg H₂O)

- **OSMOLALNOST = mera ukupne konc. osmotski aktivnih čestica u rastvoru**
- **Sa porastom osmolalnosti raste broj osmotski aktivnih čestica (tj. broj molekula vode u rastvoru opada)**
- **Osmolalnost telesnih tečnosti je ~ 300 mOsm/L**

Sastav intracelularne vs. extracelularne tečnosti

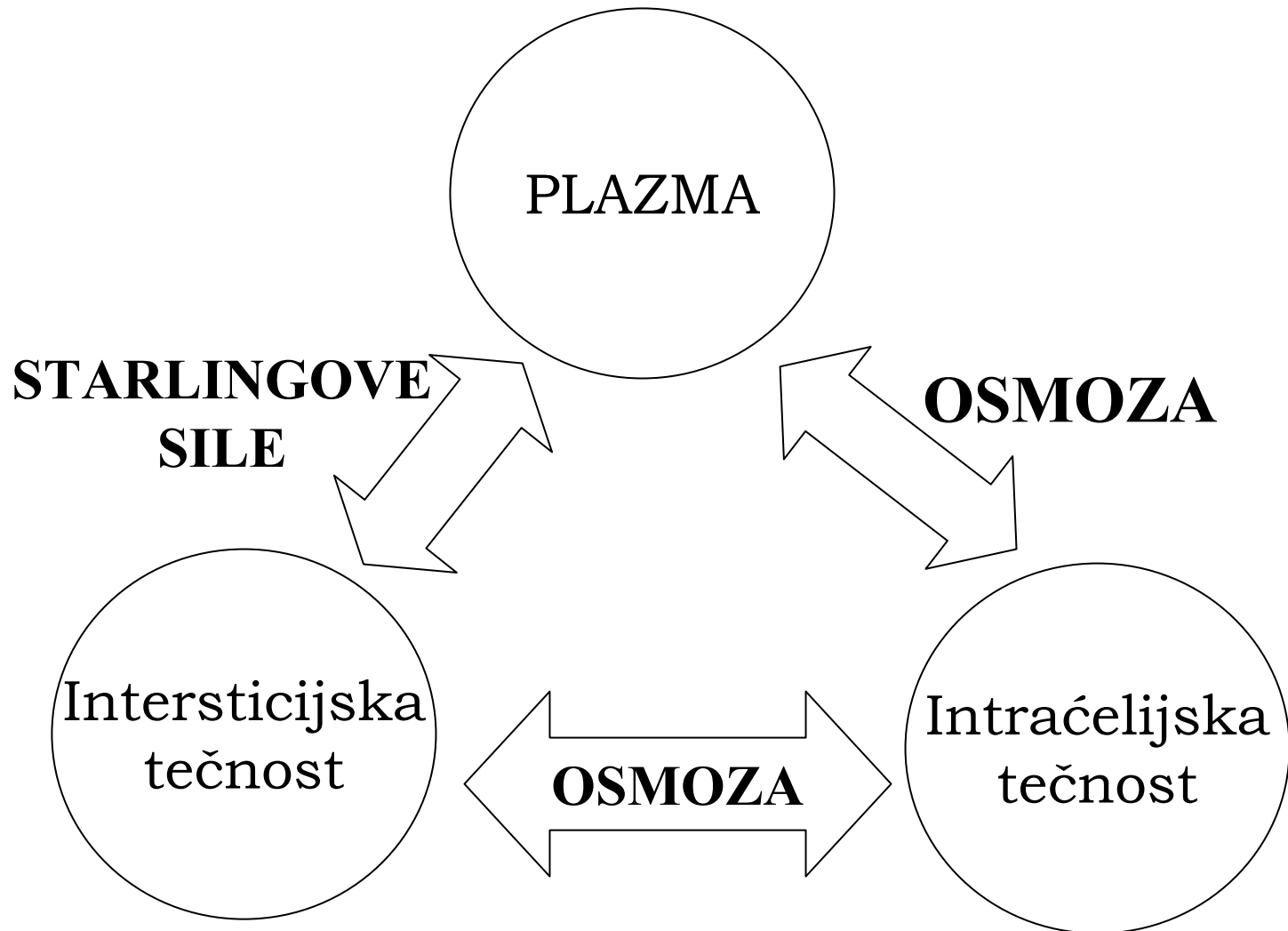
- ✓ **Jonski sastav u kvalitativnom smislu (Na^+ , K^+ , Ca^{2+} , Mg^{2+} , Cl^- , HCO_3^- , PO_4^{3-} ..) je veoma različit**
- ✓ **Osmolalnost je skoro identična -**
  - * *princip ekviosmolalnosti - izoosmolalnosti*
- ✓ **Zbir svih anjona uvek je jednak zbiru svih katjona sa jedne strane membrane -**
  - * *princip elektroneutralnosti*

DVA ŽIVOTNO VAŽNA PRINCIPA

Gibbs Donnan-ova ravnoteža

1. **Proizvod difuzibilnih jona (K^+ x A^-) sa obe strane membrane je isti**
2. **Broj pozitivnih jona je veći u plazmi a broj negativnih jona je veći u intersticijskoj tečnosti**
3. **Zbir difuzibilnih jona (K^+ i A^-) je veći u plazmi nego u intersticijumu ($13 > 12$)**
4. **Električna neutralnost se održava u oba odeljka ($9 A^- : 9 K^+$; $6 K^+ : 6 A^-$)**
5. **Uspostavljanje malog električnog potencijala kroz kapilarnu membranu (1mV)**

Kretanje tečnosti i elektrolita

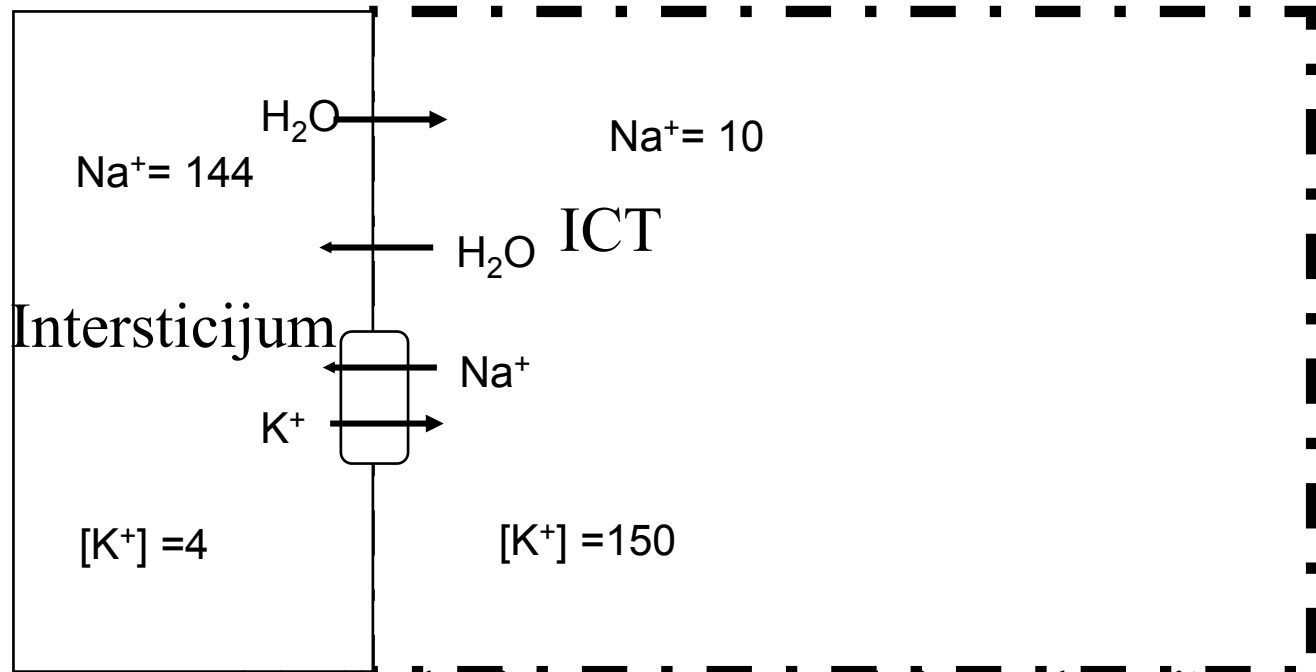

Kretanje tečnosti i elektrolita

- ✓ Čelijske membrane su visoko selektivno propustljive
- ✓ Voda prolazi lako (direktno kroz lipidni dvosloj, kroz vodene kanale - AKVAPORINI, transcitoza)
- ✓ Mnogi joni i molekuli prolaze usporeno i otežano (i do milion puta sporije od vode)

Ćelijska membrana

Ćelijska membrana je apsolutno permeabilna za H_2O .

Permeabilna je i za K^+ koji ulazi radi uspostavljanja električne neutralnosti (nepermeabilnih proteinskih anjona). **Malo prolazi Na^+** , ali radom Na-K pumpe održava se gradijent koncentracije jona!

Osmoza

- **Neto difuzija vode kroz semipermeabilnu membranu (od mesta manje ka mestu veće koncentracije rastvorene supstance odn. iz rastvora sa većim u rastvor sa manjim hemijskim potencijalom vode).**
- **Hemijski potencijal vode se povećava sa povećanjem: hidrostatskog pritiska i temperature rastvora, a smanjuje usled prisustva drugih rastvorenih (nedifuzibilnih) čestica.**

Znači:

Osmoza predstavlja kretanje vode niz koncentracioni gradijent

Voda se kreće slobodno sve dok se ne izjednače koncentracije osmotski aktivnih čestica - odnosno dok se ne povisi hidrostatski pritisak na jednoj strani membrane, kada je neto fluks vode kroz membranu 0.

Osmotski pritisak (π)

- Pritisak koji je dovoljan da zaustavi osmozu
- Veličina OP jednaka je hidrostatskom pritisku koji se mora primeniti na rastvor da bi se zaustavio proces osmoze vode
- Koligativna osobina rastvora - Zavisi od broja rastvorenih nedifuzibilnih čestica (molekula ili jona) a ne od njihovih hemijskih karakteristika (mase ili oblika)

Osmotski pritisak (π)

(Van`t Hoffova jedn. - modifikovani gasni zakon)

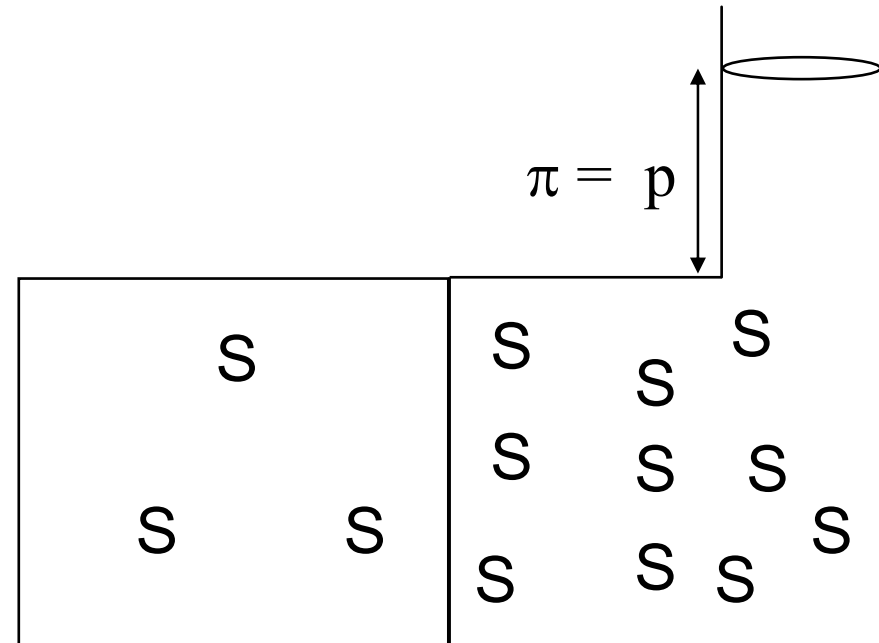
$$\pi \text{ (mmHg)} \equiv \frac{n \times R \times T}{V} = c \times R \times T$$

c = osmolalnost (n/V)

R = gasna konstanta

T = apsolutna temperatura

$R \times T = 19,3 \text{ mmHg}$

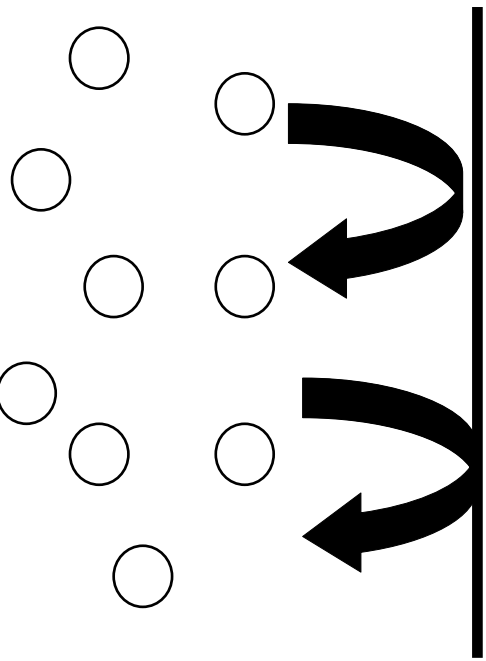

Osmotski refleksioni koeficijent (σ)

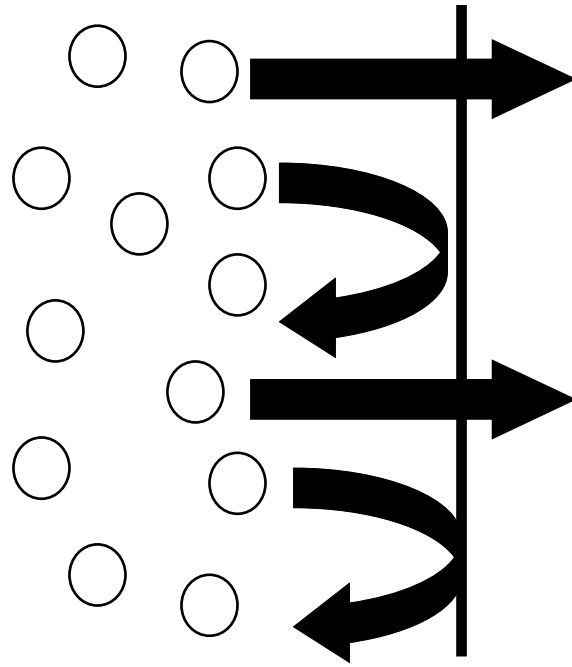
Mera relativne permeabilnosti
membrane za osmotski aktivne čestice.

$$0 < \sigma < 1$$

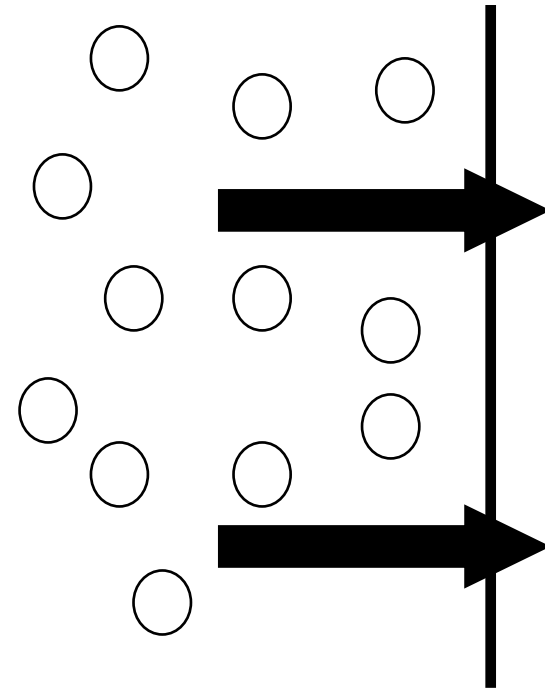
Ćelije različitih tkiva imaju različiti
osmotski refleksioni koeficijent za iste
molekule.

$$\sigma = 1$$

$$0 < \sigma < 1$$

$$\sigma = 0$$

$$\Pi = \sigma \times \Pi_{\text{teor.}}$$

Npr. NaCl: $\sigma = 1$

urea; $\sigma = 0,02$; glicerol $\sigma = 0,4$

voda: $\sigma = 0$

Toničnost - stepen uticaja
rastvora na volumen (tonus) ćelije
potopljene u njemu.

Izoosmolarni vs. izotonični

- *Izoosmotski rastvori* - iste osmotske koncentracije

Izotonični rastvori - istog osmotskog pritiska

- *Izoosmotski rastvor može ali ne mora biti i izotoničan*

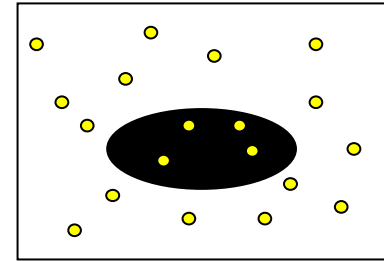
- 0,9% NaCl (154 mmol/L) -

- 1,8% ureja -

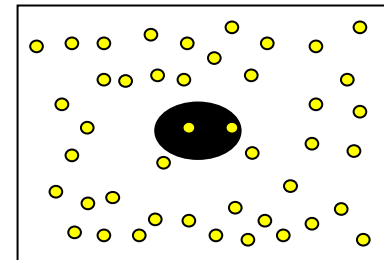
- 280 mmol/L glicerol -

Sva tri rastvora su izoosmotska sa krvnom plazmom ali je samo 0,9% rasvor NaCl izotoničan sa krvnom plazmom

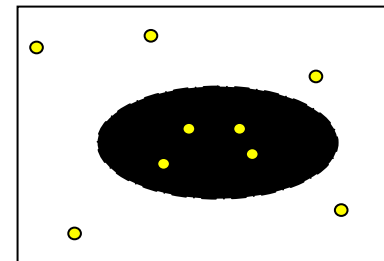
Izoosmotski rastvor

Hiperosmotski rastvor

Hipoosmotski rastvor

Fiziološki rastvori

su rastvori koji prema svojim fizičko - hemijskim osobinama imitiraju unutrašnju sredinu organizma u kojoj ćelije zadržavaju svoj normalni oblik i funkciju.

Primena u kliničkoj praksi i laboratorijskim istraživanjima (*in vitro*).

Podela fizioloških rastvora:

- Prosti * (0,9% NaCl, 5% glukoza)
  - * samo izotonija
- Složeni [▫] (Ringer, Krebsov ...)
  - [▫] Izotonija, izojonija, izohidrija, izotermija

VRSTE RASTVORA koje se najčešće primenjuju u klinici:

- **Slani rastvori (NaCl)**
  - **Različitih koncentracija: hipotoničan (0,2%), izotoničan (0,9%), hipertoničan (5%).**
- **Dekstroza u slanom rastvoru**
  - **Glukoza se brzo metaboliše do $\text{CO}_2 + \text{H}_2\text{O}$**
  - **Uneti volumen se zbog toga distribuira i intracelularno kao i ekstracelularno**
  - **Unosi se u različitim koncentracijama (5%,10%,20%,25%,50%)**
  - **Koriste se istovremeno za nadoknadu vode kao i u energetske svrhe**
- **Dekstran**
  - **Dugolančani polisaharid**
  - **Predstavlja zamenu za plazmu**

Poremećaj balansa vode

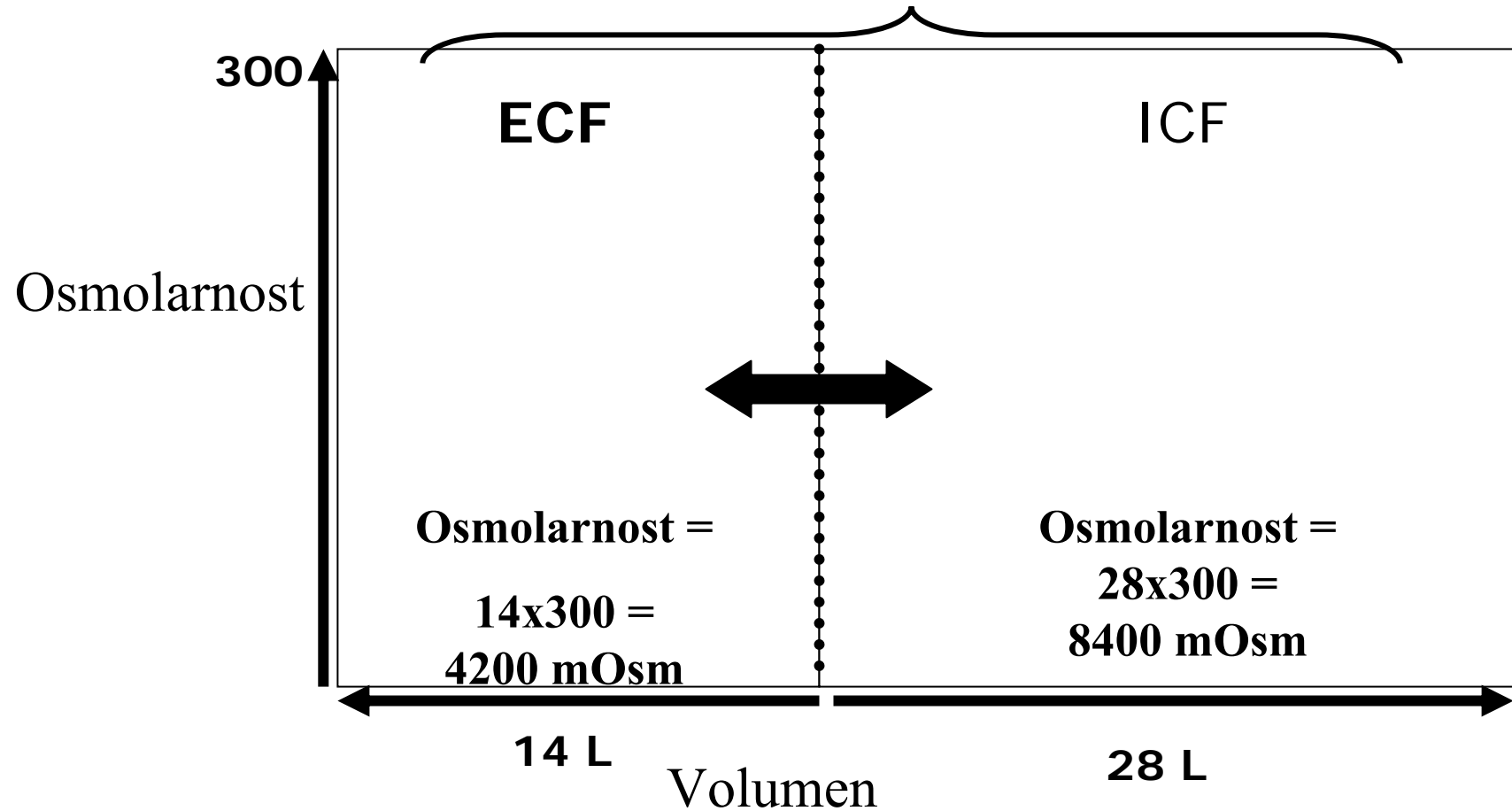
- **Dehidracija**

- **Izotonična** –
ravnomerni gubitak
vode i elektrolita;
smanjenje volumena
krvi (ECF) volume
- **Hipertonična** –
gubitak vode veći od
gubitaka elektrolita
- **Hipotonična** – gubitak
elektrolita veći od
gubitka vode

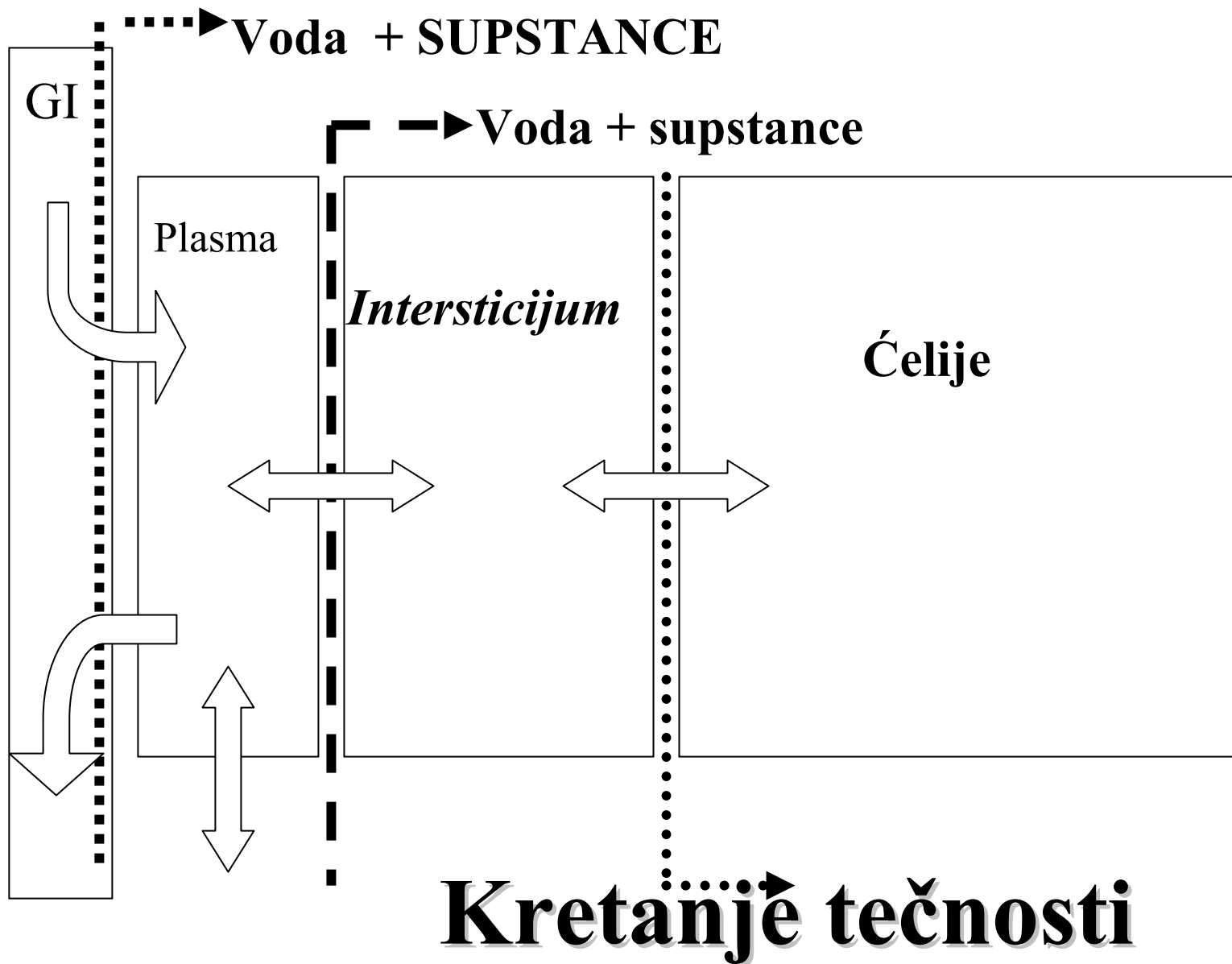
- **Hiperhidracija**

- **Izotonična** –
povećan volumen
ECF
- **Hipertonična** –
povećan unos Na^+ ;
osmoza vode iz ICF u
ECF
- **Hipotonična** –
trovanje vodom,
osmoza vode u ICF

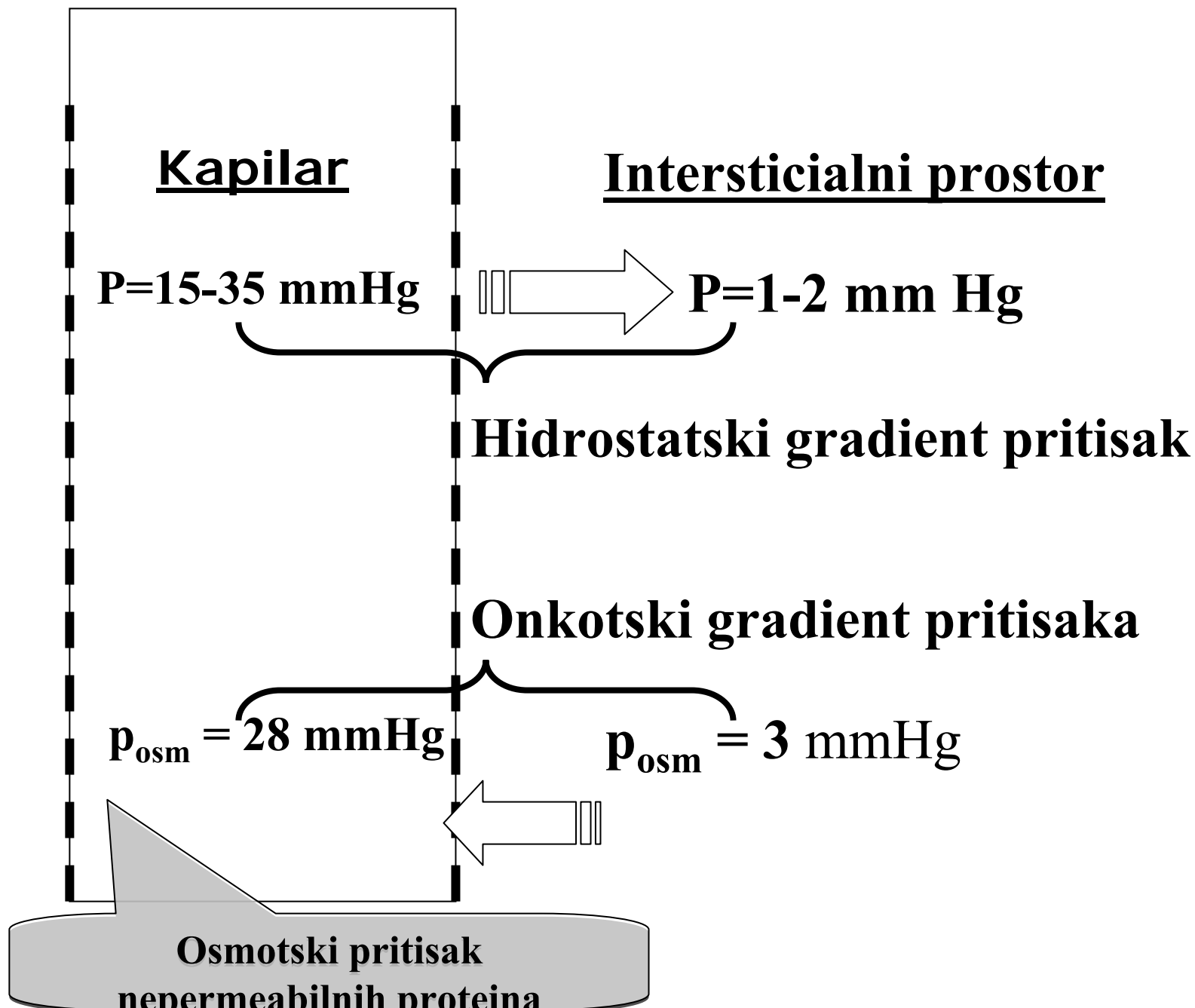
**Totalna Osmolarnost =
42x300 =
12,600 mOsm**

Osmolarnost

KAPILARNA DINAMIKA (STARLINGOVE SILE)

KRETANJE TEČNOSTI

- Starlingove sile = $(P_c + P_i) - (P_i + P_p)$
- P_c = HIDROSTATSKISKI PRITISAK
plazme
- P_i = KOLOIDNI OSMOTSKI PRITISK
intersticijalne tečnosti
- P_i = HIDROSTATSKISKI PRITISAK
- intersticijalne tečnosti
- P_p = KOLOIDNI OSMOTSKI PRITISK
- plazme

GUBITAK VODE

DOVODI DO:

- 1) Obilno znojenje:**
- 2) Isparavanje (perspiratio)**
- 3) Smanjenje volumena krvi i TA, povećanje osmolalnosti,**
- 4) Voda prelazi iz intersticijuma u kapilare**
- 5) Osmozom voda iz ćelija prelazi u intersticijum**

Fizička aktivnost i dehidracije

- Gubitak telesnih tečnosti (dehidracija) koja sadrži vodu i elektrolite uglavnom nastaje zbog povećanog znojenja.
- Dolazi i do povećanja telesne temperature i smanjenja volumena krvi (smanjuje se udarni volumen) kao i do smanjenja mišićne snage i izdržljivosti odn. celokupne fizičke efikasnosti.

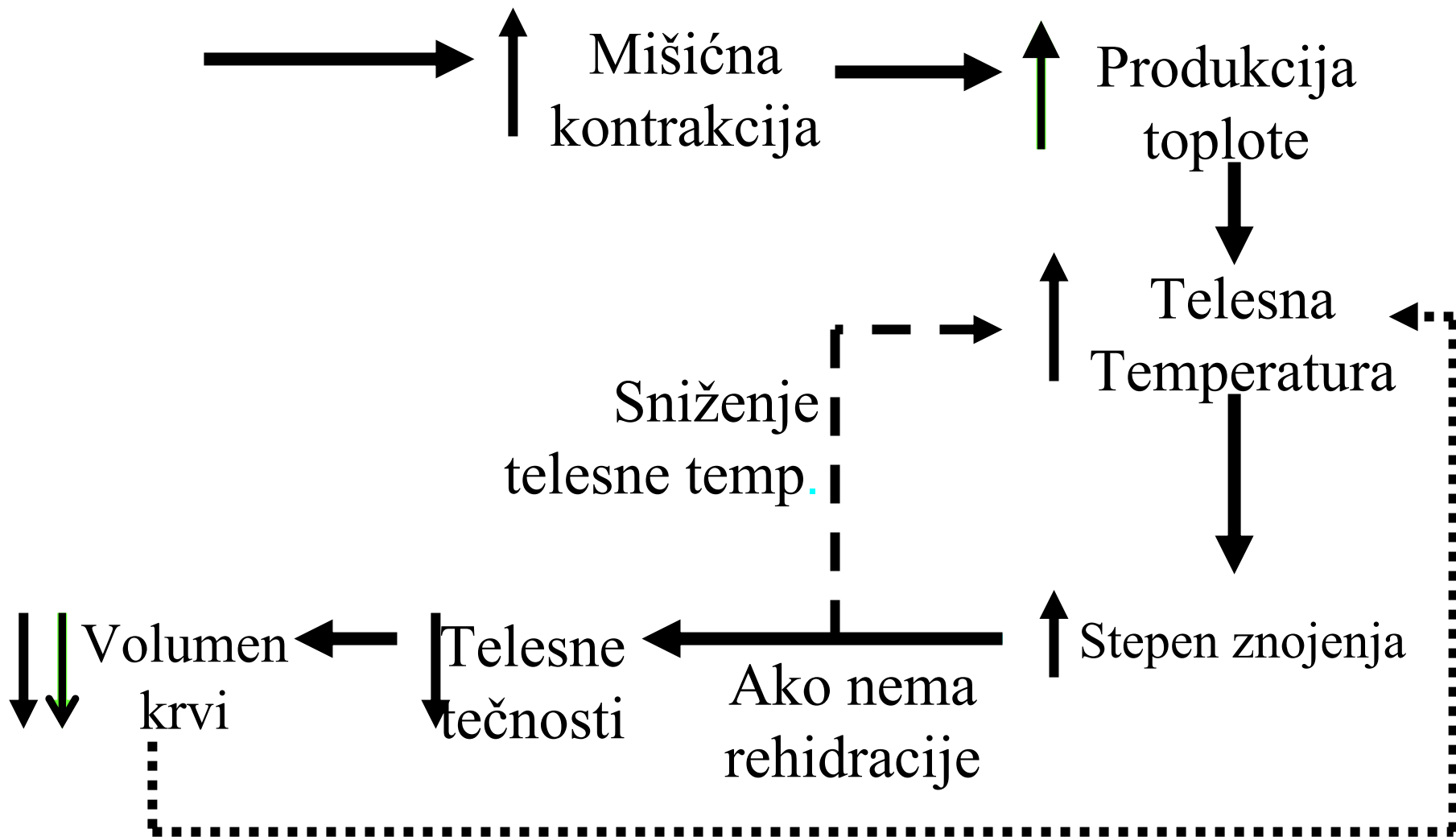
$$\begin{array}{ccccc} Q & = & SV & \times & HR \\ \text{(Cardiac Output)} & & \text{(Stroke Volume)} & & \text{(Heart Rate)} \\ \text{ml / min} & & \text{ml / beat} & & \text{beats / min} \end{array}$$

DEHIDRATACIJA:

$$Q = \downarrow SV \times \uparrow HR$$

Dehidracija:

Šta se događa za vreme vežbanja?

VAŽNOST HIDRATACIJE

◆ Voda & elektroliti su važni za obavljanje fizičke aktivnosti jer:

1. Održavaju volumen krvi & osmolarnost za efikasan transport O_2 i regulaciju krvnog pritiska
2. Uklanjaju toksine i produkte razgradnje
3. Omogućavaju nervnu kondukciju za funkciju mišića
4. Regulišu telesnu temperaturu mehanizmom znojenja
5. Za obnavljanje energetske depoa (npr. mišićni glikogen) tokom oporavka
6. Homeostaza metaboličkih & enzim. funkcija
7. Brojna absorbciona & lubrikantna svojstva

TEZE ZA SEMINAR – TELESNE TEČNOSTI I FIZIOLOŠKI RASTVORI (vrste i primena)

1. Telesna voda. Količina i distribucija vode u organizmu.
2. Razmena vode sa spoljašnjom sredinom (unos i izdavanje)
3. Biološke membrane (ćelijska membrana i kapilarni zid) i odeljci telesnih tečnosti
4. Volumen i sastav elektrolita u telesnim tečnostima organizma
5. Faktori koji određuju raspodelu vode i elektrolita (Gibbs – Donanova ranoteža, osmoza, osmotski pritisak)
6. Fiziološki rastvori (prosti i složeni) – vrste i primena
7. Fizička aktivnost i homeostaza vode i elektrolita